

Тема: «Корупція у сфері охорони здоров'я: ризики, реалії та відповідальність медичних працівників (на прикладі закладів системи МВС)»

План лекції

1. Вступ. Професійна етика медика в умовах сьогодення та підвищені вимоги до працівників відомчої медицини.
2. Що таке «неправомірна вигода» в очах закону? Розвінчання міфів про «традиційні подяки».
3. Типові корупційні ризики у повсякденній роботі медичного закладу (з прикладами).
 - Благодійні внески та «добровільні» пожертви.
 - Видача листків непрацездатності (лікарняних).
 - Робота з фармацевтичними компаніями («відкати» та комерційний лобізм).
4. Особливості та ризики у медичних закладах системи МВС України.
 - Проходження ВЛК (військово-лікарських комісій).
 - Розподіл дефіцитних медикаментів, протезування та реабілітація.
5. Юридична та репутаційна ціна корупції. (Статті КК України, дисциплінарні наслідки).
6. Практичні рекомендації: як захистити себе та пацієнта від корупційних ризиків.
7. Висновки.

1. Вступ

Шановні колеги! Професія лікаря, медичної сестри чи іншого працівника охорони здоров'я завжди вважалася однією з найбільш гуманних і почесних. Проте сьогодні медична галузь перебуває під пильною увагою суспільства, антикорупційних органів та громадськості.

В умовах воєнного стану навантаження на медичну систему України колосальне. Особливої ваги набувають відомчі заклади охорони здоров'я (зокрема системи МВС), адже вони лікують тих, хто захищає державу: поліцейських, гвардійців, прикордонників, рятувальників, ветеранів та їхні сім'ї. Будь-який прояв корупції в цих стінах б'є не лише по репутації закладу, а й підриває обороноздатність країни.

2. Що таке «неправомірна вигода» в очах закону?

Часто медики щиро не розуміють, чому гроші чи подарунок від пацієнта кваліфікуються як кримінальний злочин, сприймаючи це як «жест вдячності».

Закон України «Про запобігання корупції» та Кримінальний кодекс чітко визначають: **неправомірна вигода** — це гроші або інше майно, переваги, пільги, послуги, які надаються без законних на те підстав, і які службова особа (у тому числі лікар, який приймає рішення щодо діагнозу, лікування чи експертизи) просить, приймає або отримує.

Важливо: Традиція «віддячити лікарю» після лікування з погляду чинного законодавства може кваліфікуватися як одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК України) або підкуп (ст. 354 КК України), якщо ці кошти були передані у зв'язку з виконанням вами службових обов'язків.

3. Типові корупційні ризики та приклади у загальній медичній практиці

Розглянемо реальні життєві ситуації, які найчастіше стають предметом розслідувань правоохоронних органів.

- **Ситуація 1: «Благодійність» перед операцією.**
 - *Приклад:* Пацієнту перед плановою операцією у відділенні кажуть: «Операція за програмою медгарантій безкоштовна, але благодійний внесок на рахунок фонду лікарні у розмірі 5 000 грн обов'язковий, інакше операційну не забронюють». Або ще гірше — вимагають ці гроші готівкою в кабінеті лікаря.
 - *Ризик:* Будь-яке примушування до благодійних внесків або переведення їх у готівку без офіційних реквізитів і квитанцій є незаконним вимаганням і містить ознаки зловживання службовим становищем.
- **Ситуація 2: «Лікарняні» за винагороду.**
 - *Приклад:* Здоровий чоловік звертається до терапевта з проханням «продовжити або відкрити лікарняний на два тижні, бо треба вирішити особисті справи». Лікар за «символічну плату» чи дороговартісний подарунок оформлює неправдивий діагноз в електронній системі (ЕСОЗ).
 - *Ризик:* Це пряме службове підроблення (ст. 366 КК України) та одержання неправомірної вигоди.
- **Ситуація 3: Фармацевтичний лобізм («відкати»).**
 - *Приклад:* Лікар виписує пацієнтам рецепти виключно на препарати конкретної фармацевтичної компанії (або дає папірець із назвою певної аптеки та своїм прізвищем), отримуючи від представника фармкомпанії відсоток від продажу.
 - *Ризик:* Порухення прав пацієнта на вільний вибір ліків та корупційна змова з комерційними структурами.

4. Специфіка медичних закладів системи МВС України

Медичні заклади МВС мають свою специфіку: тут лікуються люди у погонах, які щодня ризикують життям. Це створює особливі зони підвищеного корупційного ризику:

- **Зона 1: Робота ВЛК (військово-лікарських комісій) та ЦВЛК.**
 - *Приклад ризику:* До члена ВЛК відомчого госпіталю звертається військовослужбовець або поліцейський з проханням «не помітити» хронічне захворювання (щоб пройти ротацію чи поїхати на передову) або, навпаки, «намалювати» неіснуючий діагноз для отримання довідки про непридатність до служби чи списання. Оплата за таку послугу зазвичай значно вища, ніж у цивільній медицині.
 - *Наслідки:* Це не лише корупційний злочин, а й пряма шкода обороноздатності держави та деморалізація особового складу.
- **Зона 2: Розподіл дефіцитних ресурсів (медикаменти, засоби реабілітації, путівки).**
 - *Приклад ризику:* Наявність обмеженої кількості квот на реабілітацію в санаторіях МВС або дефіцитних імпортованих витратних матеріалів для операцій. Якщо ці ресурси розподіляються не за медичними показниками та електронною чергою, а за «особистою домовленістю» чи грошову винагороду — це грубе порушення закону.

5. Юридична та репутаційна ціна корупції

Медичний працівник є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення. Навіть якщо ініціатором виступав пацієнт («він сам приніс і поклав у кишеню»), відповідальність за прийняття цієї вигоди несе лікар.

- **Дисциплінарна відповідальність:** негайне звільнення з втратою роботи у відомчому закладі.

- **Адміністративна відповідальність:** штрафи за порушення обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КУпАП). Подарунок вартістю вище встановленого законом ліміту має бути безоплатно переданий лікарні, інакше це правопорушення.
- **Кримінальна відповідальність:**
 - За ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди) — позбавлення волі на строк до кількох років із конфіскацією майна та позбавленням права обіймати медичні посади.

6. Практичні рекомендації для медичних працівників: як уникнути ризиків

1. **Жодних готівкових розрахунків у кабінеті.** Усі офіційні платежі, благодійні внески чи послуги мають протікати виключно через банківські установи або офіційну касу з видачею чеків.
2. **Чітка комунікація з пацієнтами.** Завжди пояснюйте пацієнту його права: які послуги, ліки та обстеження покриваються Програмою медичних гарантій або відомчим забезпеченням МВС безкоштовно.
3. **Уникайте двозначних ситуацій.** Якщо пацієнт намагається залишити конверт чи подарунок зі словами «це вам на каву» або «за турботу», чітко та ввічливо відмовте: *«Дякую, але я виконую свої професійні обов'язки, і за законом я не маю права нічого приймати. Будь ласка, не ставте мене в незручне становище»*.
4. **Суворе дотримання медичних протоколів.** Обґрунтовуйте кожне медичне призначення, видачу лікарняного чи направлення на ВЛК виключно медичними показаннями, які можна легко перевірити за медичною документацією (в ЕСОЗ чи паперових журналах).

7. Висновки

Корупція у медицині — це не просто порушення закону, це руйнація довіри до білого халата. Для медичних працівників системи МВС це питання честі: підтримувати здоров'я тих, хто охороняє закон і безпеку країни. Нульова толерантність до корупції всередині колективу — запорука вашої особистої безпеки, спокійного професійного майбутнього та авторитету закладу, в якому ви працюєте.